

УДК 14:15. 9:36

Роман Самчук

КОНЦЕПЦІЯ “САМОАКТУАЛІЗАЦІЇ” А. МАСЛОУ ЯК ШЛЯХ ДОСЯГНЕННЯ ОСОБИСТІСНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

У статті досліджуються погляди А. Маслоу щодо самоактуалізації та самореалізації особистості. На основі цього проводиться аналіз проблеми творчої адаптації індивіда до викликів сьогодення.

Ключові слова: самоактуалізація, самореалізація, ідентичність.

Самчук Р. Концепция “самоактуализации” А. Маслоу как путь достижения личностной идентичности

В статье исследуются взгляды А. Маслоу на самоактуализацию и самореализацию личности. На основании этого проводится анализ проблемы творческой адаптации индивида к вызовам современности.

Ключевые слова: самоактуализация, самореализация, идентичность.

Samchuk R. The conception of “self-actualization” of A. Maslow as way of achievement of personal identity

The Author investigates the A. Maslow’s view on self-actualization and self-realization. On this basis he analyzes the problem of creative adaptation of person to the challenges of modernity.

Keywords: self-actualization, self-realization, identity.

У наш час набувають особливого значення пошуки нових форм ідентичності у зв’язку з тим, що глобалізація створює ситуацію невизначеності. Амбівалентність цієї ситуації полягає в тому, що зміни, які відбуваються, дають не лише нові можливості, а й руйнують звичні та традиційні форми ідентичності, внаслідок чого у людей зникає відчуття сталих та визначених цінностей та орієнтирів.

Зумовлюючи ситуацію, за якої образ “Я” сучасної людини перенасичений різного роду можливими “МИ”, що може сприяти відчуттю втрати своєї самості [1, с. 1]. Осмислюючи цю ситуацію, Н. Кораб-

льова подає оригінальне бачення сучасності, яка визначається як стан з "...кризовим соціумом спотвореної реальності...", що "продукує такі ж спотворені форми суспільних відносин, породжує новий тип людини сплячого розуму і сонної душі, "людини без властивостей" (Музиль), яка розсипається на ролі" [2, с. 7].

Таким чином, мусимо констатувати, що в період розгортання глобалізаційних процесів відбувається інтенсифікація пошуку нових форм та різновидів ідентичності. Однією з особливостей якої є та, що проблема автентичності в глобалізованому суспільстві переростає в проблему ідентичності та зумовлюється потребою знаходження оптимального шляху особистісного надання суб'єктивного сенсу існування та активізації глибинних суб'єктивних ресурсів серед багатоманітної поверхневості сучасної мозаїчної культури, яка засвідчує крах попередніх ідентичностей та потребує формування нових [3, с. 10].

У наслідок чого в сучасних умовах наголошується на творчій лабільності та здатності індивіда не лише адаптовуватися до динамічної реальності, а й прагненні самому створювати цю реальність. Саме тому самоактуалізація як внутрішня інтенція людської природи до перетворення, самопосилення та розгортання буття в наш час є надзвичайно актуальною. Напрацювання А. Маслоу в цій сфері можуть стати в нагоді при адаптації до нових реалій сьогодення. Оскільки ідея самоактуалізації забезпечує великий вибір варіантів і можливостей особистісного самоздійснення, то вона відкриває ресурси іманентно та імпліцитно закладені в людській природі та вимагає вольового зусилля для надання адекватного поштовху для прориву імпульсу до самовдосконалення і самопосилення основ свого буття, які є нагальними вимогами нашого часу.

Для роз'яснення суті самоактуалізації нам потрібно з'ясувати, який зміст А. Маслоу вкладає в поняття "самоактуалізація". Отже, самоактуалізація – це найвища людська потреба та мотивація в ієрархії потреб А. Маслоу, без досягнення якої втрачають своє значення всі попередні. Тільки людина, яка стала на шлях самоактуалізації, живе в гармонії з собою та перебуває в гармонійних відносинах з буттям. Тому що ця людина усвідомила своє буттєве призначення, вона відчуває прагнення жити відповідно до своєї природи, яке можна висловити у максимі: "Людина повинна бути тим, ким вона може бути". Таким чином – це найбільш сутнісна потреба людини, котра замикає цикл людських потреб, яка надає людині цілісності та гармонії [4, с. 90]. З філософської точки зору самоактуалізацію можна визначити

як онтологічний принцип, який дозволяє зрозуміти, що призначенням кожної людини є “народити” своє буття, яке дане нам потенційно лише в зародку, це шлях, який дозволяє йому відбутися, стати буттям, а не залишитись простою потенційною його можливістю.

Відштовхуючись від цього, самоактуалізованих людей А. Маслоу в першу чергу шукав серед видатних історичних особистостей і на основі цього пошуку здійснив вибірку таких особистостей серед сучасників. Свій підхід вчений пояснює тим, що узагальнення щодо людської природи доцільніше будувати, вивчаючи кращих її представників (такими, на його думку, є люди з високим рівнем самоактуалізації), а не каталогізуючи труднощі та помилки звичайних або невротичних людей. Виходячи з такої позиції, вчений зазначає: “У таких людей ми знайдемо якісні відмінності, – іншу систему мотивації, інші емоції і цінності, інше мислення і сприйняття” [5, с. 116-117].

Відповідно самоактуалізованою людиною можна назвати людину, яка найкращим чином змогла реалізувати свої таланти, здібності, потенції. Внаслідок цього така людина завжди знаходиться в безперервному процесі самовтілення та самовдосконалення [4, с. 220-221].

Для адекватного розкриття концепції самоактуалізації нам необхідно дослідити характерні риси, притаманні людині, що стала на шлях самоактуалізації, а також з’ясувати її якісні відмінності від “звичайних” людей. Відповідь на це питання ми знаходимо на сторінках книги А. Маслоу “Мотивація та особистість”, де автор називає такі характерні риси самоактуалізованих людей: ефективне сприйняття реальності та комфортні взаємовідносини з нею, прийняття себе, інших людей та природи, спонтанність, простота, природність, служіння, відстороненість: потреба в усамітненні, автономність, незалежність від культури та середовища, воля і активність, свіжий погляд на речі, містичні та вищі переживання, почуття спільноти, міжособистісні відносини, демократичність, вміння відрізнити засіб від мети, добро від зла, філософське почуття гумору, креативність, опір культурним впливам, трансценденція культури [4, с. 224-252].

Отже, в цьому випадку можемо стверджувати, що автором дається “нове бачення” проблеми ідентичності та автентичного буття сучасного індивіда, в контексті якого самоактуалізація визначається як “неперервна актуалізація потенціалів, здібностей, талантів, як виконання місії, поклику долі або життєвого призначення, як більш повне усвідомлення, визнання і прийняття людиною своєї власної внутрішньої природи, як невпинне прагнення до внутрішньої єдності, інтегра-

ції чи синергії [6, с. 284]. Таким чином, самоактуалізація є тенденцією посилення індивідуальних відмінностей: того, що робить кожну людину єдиною та неповторною, – це істинне, автентичне “Я” кожної людини [6, с. 393]. Отже, видатний психолог визначає самоактуалізацію як “повне використання людиною своїх талантів, здібностей, можливостей, як вихід нею на автентичний рівень буття.

Зауважимо на тому, що в концепції самоактуалізації знайшов відображення екзистенціальний погляд А. Маслоу на буття людини, який втілено в його переконанні, що кожна людина володіє істинною внутрішньою природою, яка є інстинктивною, початково даною нам “природою”. Саме ця “природа” є джерелом, на якому ґрунтується індивідуальна самість людини її автентичне “Я”. А. Маслоу вважає, що ця автентична самість є здатністю чути ці слабкі інтенційні голоси-імпульси нашої внутрішньої природи. Внаслідок чого, А. Маслоу стверджує, що самоактуалізація або зрілість означає рух вгору від потреб, які полягають у ліквідації дефіциту до стану особистості, який він позначає як “буття самовираження”, а не “приспосованість” [7, с. 232-245].

Таким чином, самоактуалізація перед усім пов’язана з умінням людини “розуміти” себе, навчитися цілісно відчувати свою внутрішню природу та її зовнішні прояви, виробити вміння “настроюватися”, прислухатися до цієї природи, будувати свою поведінку, виходячи з неї. Цей процес не є одномоментним актом, а є безперервним способом життя, роботи і відношення з світом та соціумом, це стратегія всього життя, а не одичне досягнення. У цьому процесі А. Маслоу виділяв найбільш значущі моменти, які змінюють відношення людини до самої себе і до світу та стимулюють особистісне зростання. Це може бути миттєве – “пікове” або тривале – “плато” переживання. Саме вони позначаються як моменти найбільшої автентичності, як моменти трансцендентування. А. Маслоу стверджує, що такі моменти об’єднують свідомість, отже, це містичні або сакральні миті нашого життя, які супроводжуються інсайтами, осяяннями, під час яких відбувається зміна поглядів на світ та на себе. Внаслідок чого про самоактуалізованих людей можна сказати, що вони краще знайомі з реальністю буття та з життям на рівні буття [8, с. 266-267].

Закцентуємо увагу на ще одному суттєвому моменті теорії А. Маслоу: вчений виявив, що творчість є універсальною характеристикою досліджуваних ним самоактуалізованих людей. На його велике переконання, здібність до творчості майже тотожна душевному здоров’ю,

самоактуалізації і “повній людяності” (full humanitas). Н. Хамітов з цього приводу зазначає: “Актуалізація особистісного начала – конечний критерій глибини та істинності буттєтворення. Вона підіймає людську творчість до божественного буттєтворіння” [9, с. 240].

Це дозволяє стверджувати, що віднайдення ідентичності, автономності чи самості є формою людського трансцендування буття, яке супроводжується взлетом над самим собою, відходом вище своєї самості. Таким чином, індивід може розлучитися з “Его” [7, с. 141]. Отже, віднайдення свого істинного “Я” потребує розкриття трансцендентних аспектів існування: навчитися долати бар’єри витіснення, пізнавати себе, чути голоси імпульсів, відкривати свою природу, досягати знання інсайту, істини [8, с. 59].

Дослідження поглядів А. Маслоу щодо самоактуалізації та самореалізації особистості здійснені нами засвідчили, що в наш час неабиякого значення набуває проблема творчої адаптації індивіда до викликів сьогодення, саме в такому плані слід розцінювати погляди на самоактуалізацію та самореалізацію особистості, здійснені цим мислителем. Аналіз поглядів вченого щодо самоактуалізації та самореалізації дозволяють стверджувати, що вони є своєрідною формою осмислення сутнісного самоздійснення людини, реалізація якого передбачає високий ступінь творчої адаптації, прагнення до вдосконалення, що зумовлюють максимально можливий розвиток індивіда. Таким чином, самоактуалізація та самореалізація розглядаються як шлях до повноцінного існування, як найвищий ступінь самоосягнення – досягнення ідентичності та автентичного рівня особистісного буття. Внаслідок чого викладені факти дозволяють стверджувати, що проблема самоактуалізації особистості та з’ясування перешкод, які стоять на її шляху, є філософськими проблемами стосовно автентичного існування. Оскільки проблема самореалізації та самоздійснення в наш час набуває свого граничного загострення та є одними з аспектів подальшого розвитку та виживання людства – вона є однією з першочергових проблем, що стоять перед сучасним суспільством.

Література:

1. Исаак Н. Ю. Наративный вимір проблеми самості та іншості: автореф. дис. на здоб. ступеня канд. філос. наук: спец. 09. 00. 04 – “філософська антропологія, філософія культури”. – К., 2006. – 18 с.
2. Корабльова Н. С. Багатомірність ролівої реальності: ролі і маски – лик і личина. – Харків: ХНУ, 2000. – 288 с.

3. Лях В. В. Свобода і пошук нових форм ідентичності в добу глобалізації // Мультиверсум. філософ. альманах. – Вип. 57. – 2006. – С. 3-19.
4. Маслоу А. Мотивация и личность. – СПб. : Евразия, 1999. – 478 с.
5. Фрейдимен Дж., Фрейгер Р. // Хрестоматия по гуманистической психотерапии. М. : Инт. общегуманитарных исследований. – 1995. – 304 с.
6. Копець Л. Психологія особистості. – К. : Видавничий дім Києво-Могилянська академія, 2007. – 460с.
7. Маслоу А. Психология бытия. – Киев., 1997. – 304 с.
8. Маслоу А. Новые рубежи человеческой природы. – М. : Смысл, 1999. – 425 с.
9. Хамитов Н. Философия человека: от метафизики к метаантропологии. – Киев: Ника-Центр; М. : Инт-т общегуманитарных исследований, 2002. – 334 с.